

ŽIVLJENJE IN SVET

TEDENSKA REVIIJA — PRILOGA PONEDELJSKEGA JUTRA

ST. 4.

V LJUBLJANI, 23. JANUARJA 1937.

KNJIGA 21

ZDRAVJE V SNEGU (foto)

DUŠEVNOST DVOJČKOV

Na nemškem letoviškem otoku Norderneyu so napravili letošnje poletje zanimiv poskus, ki utegne postati zgodovinskega pomena za raziskovanje zakonov dednosti pri ljudeh. V nekem taborišču narodno socialistične stranke so zbrali za nekoliko tednov petdeset dvojic dvojčkov in jih med tem časom opazovali v vseh ozirih.

nosti podedeljive, tedaj morajo pri takšnih dvojčkih nastopati pač enakomerno in baš v tem primeru je mogoče zasledovati s sigurnostjo, kateri vplivi določajo razvoj duha in telesa. V navedenem berlinskem znanstvenem zavodu so znanstveno raziskali nič manj nego 1000 dvojic dvojčkov in pri tem so dognali, da so zakoni dednosti močnejši nego okolje. Tudi podedljivost ali ne-

Sl. 1.

Dr. Gottschaldt z zavoda cesarja Viljema za antropologijo je vodil ta poskus in je skrbel za to, da so dvojčke filmali pri sportu, kopanju, gledanju lutkovnih iger i. t. d. Psihologija dvojčkov, najmlajša stroka raziskovanja zakonov dednosti, hoče iz vedenja dvojčkov dobiti zaključke o načinu, kako se podedujejo duševne lastnosti. Glede raziskave telesnih lastnosti je ta znanstvena stroka, kakor smo imeli priliko poročati že večkrat v tej reviji, izvršila že izredno delo. Dokler niso vedeli, kako se daje človek vplivati po okolju, poklicu in vzgoji, je bilo težko slediti dednim lastnostim. Ko so pa spoznali, da so med dvojčki tudi »istojažniki«, takšni, ki so nastali iz iste klice, je znanost dobila važno dokazilno gradivo v roka. Kajti če so določene last-

podedljivost boleznim so dokazali šele na dvojčkih. Tako so n. pr. ugotovili, da se pri jetiki ne podeduje bolezen sama, temveč nagnjenje do nje.

Se težje nego telesne značilnosti je zasledovati seveda duševne. Tu more sploh samo znanost o dvojčkih dajati nedvoumne rezultate. Če prinašata dva brata iz šole enaka spričevala in se zanimata za iste stroke, tedaj je na to lahko vplivalo okolje domače hiše. Tu se lahko pod nadzorstvom staršev itd. lahko izobličijo neko podobno zanimanje, ne da bi bila nagnjenja morda ista.

Dr. Gottschaldt si je izmislil celo vrsto različnih metod, da bi proučil svojih sto dvojčkov glede duševnega zadržanja in duševnih lastnosti. Daje jim n. pr. na razpolago, da si prosto izberejo igrače, da si ogledujejo slikanice

ali opisujejo dogodke. Če si dva osemletna dvojčka (istojačna) neodvisno drug od drugega izmed modelov kovinske sestavnice izbereta baš najbolj kompliciranega, dočim si pri drugem paru (raznojačnih) dvojčkov en deček izbira knjige pravljic, drugi pa rajši tehnične časopise z modeli najnovejših avtomobilov, tedaj so to vse poučne stvari.

Istojačni dvojček v opisovanju kakšnega dogodka ali predmeta posebno domišljivost, tedaj smo lahko sigurni, da jo bo pokazal tudi njegov bratec. Raznojačni dvojčki pa se vedejo v vseh pogledih kakor navadni bratje in sestre. Lahko imajo neke podobnosti, lahko pa so si iz temelja različni.

Tako odpira raziskovanje dvojčkov nova pota v področja, ki smo jih do-

Sl. 2.

Enakost v zadržanju istojačnih dvojčkov je prav tako presenetljiva kakor v mnogih primerih popolna različnost raznojačnih dvojčkov. Tu je zletelo n. pr. letalo čez breg. Dva plavalasa dečka sta se zagledala vanj, oba na isti način oprta na poševno stoječo lopato, oba z levo roko nad očmi in sploh v vsej držbi tako podobna, da bi ju mogel z lahkoto zamenjati. To sta istojačna dvojčka (sl. 1.) V lutkovnem gledališču sledita dve mali deklici z napeto pozornostjo Gašperčkovim dejanjem. Toda, da sledita z natančno istim izrazom v očeh, z isto držo rok i. t. d., to je zanimivo opazovati. Če bi ne imeli različnih črk na svojih obekah, bi ju ne mogel razlikovati (sl. 2). Isto je pri opisovanju dogodkov. Če kaže

slej slabo poznati. Kaže nam, da je duša prav tako celota zase kakor telo.

SVOBODA

Pravoznanec in družboslovec J. P. Haasart je dal na svetlo spis »Défense et aménagement des libertés« (Bruxelles 1936. 84. 112 str.), kjer korenito rešata pojme in naprave demokratskih držav Diktatorski vladavini priznava marsikaj dobrega, toda kot Belgijec ostane sam rajši na demokratski podlagi po starih šegah svoje očetnjave in veruje v bodoče občestvo (communauté), ki bo služilo koristim celokupnega ljudstva namesto državi, katera služi samo vladalcem. Knjiga se bo prevedla v več jezikov.

Karakáčani so pastirji, nomadi kakor Vlahi, ki so opisani v članku »Na Solunsko glavo« (Žis. knj. 16, str. 56). Večina njih prebiva na ozemlju Grške med Solunom in našo državno mejo od Belašice, čez Dojransko jezero, Djevdjelijo, tja do Kajmakčalana. Nekaj jih je pa tudi to stran meje v Jugoslaviji, (toda tudi ti so grški državljani. Sicer se za domovinstvo in državljanstvo nič kaj ne zanimajo, ko pa pride čas novačenja mladeničev, njihovi očetje kaj hitro do-

govi Grki, a ne Jugoslovani, ker so mu sina pozvali na nabor.)

Slučajno sem se seznanil z njimi. Pogovarjala sva se o gospodarskih in življenjskih prilikah Karakačanov. v naši državi Slednič pa, lovca zanima lov, sva prišla na lov v okolici Dojrana in Djevdjelije. Kaj posebnega mi kot pastir o lovu ni vedel povedati, pač pa se je pritožil, da mu »divlji kučiči« delajo veliko škodo med drobnico. Okoli Bogdancev med Dojranom in Djevdjelijo, kjer prezimuje s čredami, jih je ze-

kažejo, da so pravi Heleni in da naša država do njih nima pravice. Od Vlahov se razlikujejo najbolj jezikovno. Karakáčani govorijo neko grško mešanico. Vlahi pa romunsko. Nošnja in običaji so slični vlaškimi. Pozimji so s svojimi čredami v nižini, s pomladjo gredo za snegom v gore, na jesen pa jih spet sneg goni z gora kakor Vlahe.

Največji sovražniki Karakačanov so razen gozdarjev, ki pazijo na njihovo kretanje po gozdovih in pašnikih, pač divje zveri, ki napadajo črede.

Karakačan Apostol Petrovič (pri nas je vse na »ič«, onstran meje na »os« in se torej priimek menja regionalno, locus regit nomen v pogledu priimka po tradiciji, a ne po zakonu; slično je na bolgarski meji, na oni strani je »ov«, na naši »ič«) je bil po opravkih v Skoplju, kjer je dokazoval, da so ou in nje-

lo mnogo. Ima dobre pse čuvaje, pa se vseeno tem mrcinam posreči, da mu vsako leto pokradejo mnogo ovac in koz. Lansko leto so raztrgale tudi dva psa čuvaja, nekemu osličku pa so odtrgalj rep, da je kmalu poginil. Omenil sem, da so to mogoče podivjani domači psi, ali pa »čagali«, ki jih je še nekaj ob grški meji. Odločno me je zavrnil, češ, da so to pravi »divlji kučiči«. Rekel mi je, naj sam pridem v Bogdance, kjer se bom mogel prepričati o zlodejskih teh pasjih mrcin.

Skoraj sem bil že pozabil na ta razgovor z Apostolom, ko sem srečal na ulici lovskega tovariša Miho. Povedal mi je, da se je pred kratkim vrnil iz Valandova, kjer je lovil ves teden šakale. Pojdi v živalski vrt in si tam oglej preveč denarja, cele noči je preždel ob ovčjih stajah pri neznozem smradu,

potikal se je po pastirskih kolibah, nalezel uši in ustrelil samo enega šakala. Šakali imajo hudiča v repu, kakor pravijo pastirji, težko se jim pride do živega. Odločno mi je odsvetoval lov na šakale. Poidi v živalski vrt in si tam oglej šakala, one v prostostj pa pusti na miru.

Ogledal sem si šakala v skopljanskem živalskem vrtu. prebral poglavje o šakalu v Brehmu in kljub Mihovemu odsvetu sklenil, da grem v Bógdance.

Šakal, canis aureus, srbski »čagalj, divlji pas«, spada v družino psov, v red

Kraj, kjer se skrivajo šakali

volkov. Visok je do 55 cm, dolg 60 do 70 cm, težak pa 10 do 16 kg. Dlaka je dolga, v glavnem svetlosive, pepelkaste barve, na hrbtu bolj temna. Prsi so belo melirane z umazano rumenkasto lisico. Rep je dolg do 30 cm in košat kakor pri lisici. Gobec je koničast, podolgovast in ušesa odstoječa. Oko je svetlo rjave barve. Njegova prava domovina je Azija. Ime je perzijskega izvora »šakal«, ki so ga Turki potvorili v »šikal«. V Evropi živi šakal v južni Rusiji, v Romuniji in Bolgariji, ob Crnem morju, v evropski Turčiji, Grčiji in Jugoslaviji. V južni Dalmaciji na polotoku Pelešču, na otoku Šipanju, Korčuli, na otoku Badija, v okolici Boke, v zapadnem delu Hercegovine in ob jugoslovansko-grški meji, torej v krajih s sredozemskim podnebjem. Visokogorskih krajev in kontinentalnega podnebja šakal ne ljubi, zato se v vardarski banovini drže samo njenih južnih krajev v strumiškem, dojranskem in djevdjeliškem okraju. Tu pa tam se pritepe bolj na sever, ali kolikor sem mogel poizvedeti, so po enega ustrelili pri Demir Kapiji v negotinskem okraju, pri Kavadarju in pri Prilepu.

Po Brehmu je šakal nekako v sredi med volkom in lisico, toda po načinu

življenja sliči bolj lisici z razliko, da se potepa in lovi v krdelih kakor volk, lisice pa so samotarke razen v času gonjenja. Zanimivo je, da v krajih, kjer so šakali, navadno ni volkov ne lisic, oziroma zelo malo.

Šakal se pari, kakor večina divjih psov na pomlad v zadnjih dneh februarja in prve dni marca. Po devetih tednih skoti psica v kakšni duplini ali jami 5 do 8 mladičev.

Šakal je kakor vsaka roparica v prvi vrsti mesojedec, žre pa tudi, kar mu pride pod zobe in je količkaj sposobno za hrano. V Djevdjeliji so mi pripovedovali, da posebno rad pobira sadje, jabolka hruške, smokve, divje sadeže, ponoči se pritepe krdelo v njive zasajene s turščico in mlada mlečna turščica jim gre posebno v slast. Gorje mački, ki se potepa po polju ali psu, ki zapede v kremplje šakalu, namah je raztrgan in požrt. Človeške odpadke ali mrhovino, ki jo najdejo šakali, gladko pospravijo. V zimskem času, ko zapade sneg, kar pa je zelo redko v krajih, kjer so šakali, pridejo do samih človeških naselbin in baje vdirajo celo v dvorišča. Ob Dojranskem jezeru se je nekolikokrat zgodilo, da so šakali zabredli v jezero in ribičem požrli ribe iz mrež. Ako so zelo lačni, so nevarni tudi posameznim ljudem, posebno otrokom. V naselju Karadjordjevo med Udovim in Valandovim so napadli šolarčke komaj pol kilometra od vasi. Na pitje otrok so prileteli pastirji in jih komaj obranili.

Splošno je znano, da vlada med prapadniki pasjega rodu veliko sovraštvo, toda ne vedno. Ko pride čas parjenja, to sovraštvo pod gotovimi okolšččinami preneha. Ako namreč samica, ki se goni, ne more dobiti partnerja iste vrste, potem si ga včasih poišče pri sorodni vrsti. Tako so opazovali v Karpatih, da je volkova zahajala v bližino hlevov in se družila in združila z velikimi ovčarskimi psi. Tudi za šakala so mi pravili, da se včasih pritepe samica v bližino staj in dopusti domačim psom, da jo naskočijo.

Mlad šakal se lahko udomači ravno tako kakor volk. Mlade volke sem imel sam in so bili v mladosti prav krotki, pozneje pa so začeli kazati svojo divjo naravo ter sem jih moral zastrupiti, ker njihovega trpljenja na verigi nisem mogel gledati. V Djevdjeliji sem videl udomačenega šakala. Bil je star približno

eno leto. Bil je popolnoma prost. Njegov gospodar mi je pravil, da se prav dobro razume z domačami psi in mačkami. Že udomačene šakale so tudi križali s psicami, toda le redko se zgodi, da psica sprejme in donosi. Križanci so zelo divji in za nobeno rabo, potuhnjeni in popadliivi.

Nekateri poznavalci psov verjamejo, da izhajajo vsi različni domači psi od volka ali šakala — po Darwinu so to samo domneve, ki se ne dajo dokazati.

Bral sem neko knjigo o izvoru psov, kjer stoji, da je nemški špic potomec (zlatega) šakala — *canis aureus*.

Imel sem službeni opravek v Dojranu, pa sem se spomnil, da bi ob tej priložnosti lahko lovil šakale. Zato sem vzel se seboj lovsko puško in primerno obleko, sposobno za »štrapace« prenočevanja v pastirskih kolibah in ki bi lahko utrpel, ako bi se nalezel malih križastih živalic, kakor tovariš Miha.

D A L J E

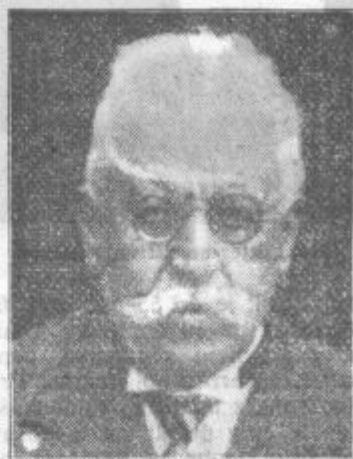
MOJE RAZMERJE DO BOLNIKOV

Primarij v p. DR. FRAN GÖSTL

Zdravnik mora imeti srce za bolnika. Z ljubeznijo in potrpežljivostjo si pridobi spoštovanje, zaupanje in ljubezen. Pozabiti ne sme, da so mnogi bolniki čemerni, nezaupljivi, občutljivi in da postanejo šele zdravnikovi prijatelji, ko se uverijo o njegovem humanem čuvstvu. Ako vešča to že za telesno bolne, je mnogo bolj resnično za duševno obolele. Saj so ravno ti še v večji meri ne srečni, in revni. Le malo jih je tako bebastih ali psihično nedostopnih, da bi bilo povsem nemogoče nanje vplivati. Pri mnogih pa bolezenske blodnje ali tudi halucinacije povzročajo sovražnost do zdravnika, ki včasih preide celo v nasilstvo. Tudi taka dejanja ne smejo roditi željo po kazni ali maščevanju. Najrše psovke, pljuvanje v obraz, nenavadne zaušnice — vse to sem, dasi redko, doživel — ne smejo razburiti zdravnika. Premagati in obvladati se mora, dasi je to težko, uverjen, da so to izrazi bolezni in torej neodgovorna dejanja.

Tudi take neoprilike premaga, kadar se je težki službi psihiatra posvetil iz idealizma — in to je menda pri vseh psihiatrirah vzrok, da so se posvetili tej stroki, saj je od vsega zdravniškega udejstvovanja ona, ki donša najmanj časti in najmanj imetja.

Spominjam se nekaterih svojih bolnikov rad, ker sem v njih spoznal prav vrle ljubeznive osebnosti. Sploh sem imel že v začetku srečo, da sem bil (lahko rečem brez samohvale) obče priljubljen. K tej priljubljenosti je priložnost mogel služati Na dunajski psihiatriški kliniki prof. Wagner-Jauregg. Kier sem služboval, smo imeli mladega epileptika,

DR. FRAN GÖSTL

čigar srčna želja je bila, da bi šel k birni. S profesorjevim odobrenjem sem sklenil, da mu k temu pripomorem. Dogovoril sem se z zavodovim duhovnikom, ki je rad prevzel verski pouk in pridobil cerkveno dovoljenje. Da mu dobim botra, ki bi mu bil pozneje eventualno z vplivnim priporočilom koristen, sem se s priporočilom znan me ljubljanske aristokratije obrnil na starega dunajskega plemenitaša, od katerega je dobil srebrno uro z verižico kot birnanski dar. Jaz sem ga (kot botrov namestnik) peljal v cerkev, potem v Prater, kjer se je radoval na raznih vrtiljakih, panoramah ter drugih zabaviščih. Stvar se je seveda razvedela po vsem zavodu in mi je pozneje v Kosterneuburgu, kamor je tudi dospela ta vest, ko sem bil tja pridoljen v službo pri bolnikih, pridobila naklonjenost.

V Klosterneuburgu se je zlasti neki bolni stavbenik, ki je kot paranoič kazal le malo psihičnih motenj, oklenil s posebno prijaznostjo mene in sva marsikako uro prebila v medsebojnem občevanju. Mož se je čutil v zavodu osamelega in je zelo želel, da bi smel kdaj z menoj na sprehod. Z ravnateljevim dovoljenjem sva obiskala Golovec in okolico, enkrat pa sva se peljala tudi na Dunaj, ker je hrepenel po tem, da obiše čez dolgo vrsto let zopet gledališče. Rad bi čul kako opereto in tako sva skupaj obiskala Karlovo gledališče, šla potem v gostilno večerjat in se

z zadnjim vlakom vrnila v Klosterneuburg. Ko sem ostavil zavod, se je pri poslovilni viziti v lepem govoru zahvalil za moje človekoljubno službovanje ter zagotavljal, da ostanem njemu in drugim vedno v hvaležnem spominu.

Omenja ta dokaz, kako si zdravnik tudi v umobolnici pridobi ljubezen bolnikov. Kakega pol leta pozneje sem v Lainzu zvedel, da je dotični stavbenik pobegnil. S strežnikom so ga poslali na Dunaj k zobotehniku. Strežnik, ki ni bil ravno preveč brihten, ga je zavedel k neki hiši ob koncu Praterske ceste, mu rekel, naj počaka pred hišo, ker se

TRIJE MUŠKETIRJI

ALEKSANDER DUMAS ST. © ILUSTRIRAL NÖRRETRANDERS © PONATIS NI DOVOLJEN

GRIZI ČE MOREŠ!

Athos je vzel papir, vtaknil pištolo spet za pas, stopil s papirjem k luči, ga razgrnil in bral:

«Imetnik tega pisma je na moj ukaz in v dobrobit države storil, kar je storil

Napisano v taborišču La Rochelle, 5. avgusta 1628.

RICHELIEU.»

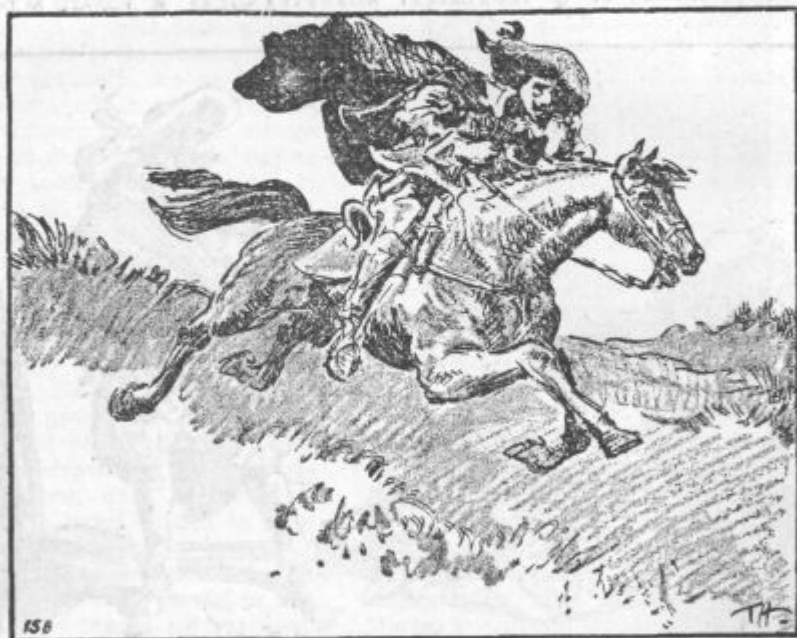
«No, končno sem ti izbil zobe, kačal», je rekel Athos in se ogrnil s plaščem. «Grizi zdaj, če moreš!»
In ne da bi se bil ozrl, odšel.

bo kmalu vrnil. Stavbenik je pri nasprot-
nih vežnih vratih zbežal na kolodvor
in se odpeljal. Strežnik je čakal in ča-
kal in ko mu je le predolgo trajalo, je
šel v hišo ter iskal zobotehnikar, ki ga
seveda ni našel, prav tako ne bolnika,
ki se je že davno odpeljal ter nekaj
dni pozneje zavodu poslal pozdrave iz
mesta izven države. Bolnik je bil tako
pošten in dostojen, da meni ni hotel
napraviti neprimernosti, da si mu beg pri
najboljših sprehodih ne bi bil posebno te-
žaven, pač pa je izkoristil prvo priliko,
ki se mu je potem ponudila.

V Lainzu smo imeli zlasti mnogo bol-

nikov oficirjev. Posebno rad se je z
menoj razgovarjal neki stotnik, ki je v
mali garniziji v tedaj okupiranem No-
vem Pazarju, kjer je bila poleg avstrijs-
ke tudi turška posadka in so oboji
častniki tekmovali v pijančevanju (Tur-
ke pri tem ni nič motila prepoved ko-
rana), obolel za alkoholizmom, v zavo-
du pa je povsem okreval. Tudi s tem
sem napravil par sprehodov in posetov
v mesto, preden so mu dovolili odhod
in zopetni sprejem v službovanje. Neki
drugi stotnik bi imel zelo rad partnerja
pri igri piké, katero je zelo ljubil. Na
njegovo željo sem rad pristal na to, da

NAJKRAJŠA POT

Pred krčmo sta čakala moža, ki naj
bi spremila Mylady.

»Gospodar« ju je nagovoril Athos,
»poznata povelje njegove eminence,
da morata damo čimprej spremiti v
utrdbo La Pointe in da je ne smeta
prej zapustiti, dokler se ne vkrca.«

Oba sta s priklonom potrdila, da
sta razumela. Athos je skočil na ko-
nja in odjezdil v diru.

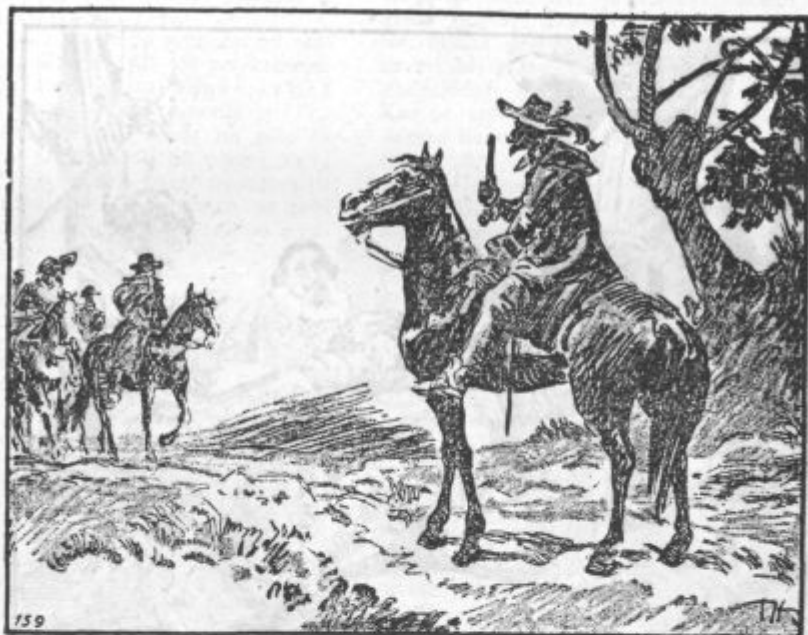
Toda mesto po deželni cesti je je-
zdil kar čez polja. Po starem načelu,
da je ravna črta najkrajša pot med
dvema točkama, se je izogibal vseh
ovinkov ter je ustavil konja šele, ko
je po nekaj sto korakov od taborišča
prišel spet na cesto. Tu se je postavil
s pištolo v roki kakor straža.

me je naučil to igro, ter sem z njim vsak drug večer (ko sem imel inspekcijo) v t. zv. salonu, kjer so se zbirali bolniki po večerji za dve uri k poljubni medsebojni zabavi, igral ves čas to igro. Posebna zabava mi to ravno ni bila, a vdal sem se, ker sem videl, kako zadovoljstvo ga je vladalo pri tem in kako težko me je pričakoval k igri, ako sem se slučajno nekoliko zamudil.

Med bolnicami je bila dementna, napol chromela, kateri sem se posebno prikupil s tem, da sem jo nazival »gospodično«, dočim so jo drugi klicali le s kirsnim imenom. Mlad epileptik pa

mi je vsak dan povedal svetniški god, ko sem ga nekoč pohvalil, da dobro pozna pratiko. Omenjam to, da se vidi, kake malenkosti včasih ugajajo in pridobe simpatije. Strogo sem pazil na to, da je bilo strežništvo vladno ter sem bil vedno neizprosno, ako je zakrivilo kako surovost. Tako smo v Lainzu imeli strežnika, ki je pri viziti vedno poljubljajl nekega povsem dementnega in ohromelega paralitika. Mož mi ni ugajal, ker sem ga imel za hinavca. Začet sem strogo paziti nanj in na bolnika. Res sem opazil sumljive rdečice na bolniku, dal sem ga sleči in pokazale so se mo-

KDO TU?

Kmalu je zaslišal peket konjev. Bil je kardinal, ki je skrival spodnji del obraza s plaščem.

»Kdo tu?« je zaklical Athos.

»No, to je vendar naš dobri mušketir,« je odvrnil kardinal.

»Da, Eminenca«, je odvrnil Porthos, ki je bil poleg Aramisa za kardinalom.

»Gospod Athos«, je rekel kardinal, »mojo najlepšo zahvalo, ker ste tako

skrbeli za našo varnost. Zdaj smo spet na mestu. Jezdite, prosim, skozi vrata na levo, gospodje. Geslo je: kralj in Ree.«

Kardinal je nato s svojim spremljevalcem jezdil na desno.

»No,« sta rekla Porthos in Aramis skoraj istočasno, »podpisal je papir, ki ga je hotela imeti.«

»Vem,« je odgovoril mirno Athos, »tu ga imam!«

driskaste proge od udarcev. Javil sem to ravnatelju, ki je prišel s strogo preiskavo in zasliševanjem. Izkazalo se je, da je sladkač z jermenom pretepel ubožca, kar je končno tudi priznal. Da niso uspele prošnje in zatrdila poboljšanja je umevno. Bil je takoj odpuščen iz službe. Žal se dogajajo surovosti še vedno sem in tja, težko jih je včasih zaslediti, ker se bolniki iz strahu pred osveto boje ovažbe ali pričevanja, zato je neizprosna strogost tu na mestu. Kadar bo povsod nameščeno izobraženo in kvalificirano strežništvo, bodo taki izrodki popolnoma izginili.

D A L J E

ABESINSKA POMPADURKA

Letos je umrla v Etiopiji žena, ki je imela važno vlogo v politiki te države Neguš Haile Selasie, ko je bil še samo ras Taffari, se je zateleba v to »voizere« (nekdanji naslov abesinskih princes) z imenom Aster Mangaša. Ljubila sta se še, ko je cesar stopil na prestol. Nihče ni ugovarjal, dokler se je ljubimkanje godilo na skrivnem. A ko se je H. S. hotel razporečiti z zakonito družico, ga je ta — Maeunen — tožila pred »soanskim« sodiščem, ki je dalo tožnici prav. »Neguš neguši« se je uklonil, da se ogne političnim zapletkam, ali Aster je še vedno vladala v njegovem srcu in imela velik vpliv v tamkajšnji politiki. Evropeci, bivajoči v Addis Abebi, so je zato nazvali: »Madame de Pompadour abyssine«. N.

NEKAJ NOVEGA

Trije prijatelji so umolknili. Poslali so Mousquetona k njegovemu gospodu z naročilom, naj pride takoj, kakor hitro se bo vrnil iz okopov.

Ko je d'Artagnan čez nekaj časa prišel, je Athos sedel in razmišljal, Porthos si je vihal brke, Aramis pa je bral iz molitvenika.

»Upam, da je to, kar mi želite povedati vredno pripovedovanja, sicer

vam ne odpustim nikoli, ker ste mi preprečili, da bi mogel po naporih v okopih mirno spati! Zavzeli smo neko utrdbo in jo porušili! Škoda, da niste bili tam! Bilo je vroče!«

JOŽA GLONAR, SLOVAR SLOVENSKEGA JEZIKA

V Ljubljani 1936. Umetniška propaganda. XII + 496 str. leks. formata

IVAN KOŠTIAL

Na ovitkih posameznih snopičev ima samostalnik »slovar« pri sebi še tri prilastke: »pravopisni, kulturni in frazeološki«. To je res slovar, kakršnega doslej še nismo imeli. Veliko dobrega sta o njem že povedala B. Borko v »Jutru« (ob koncu nov. 1. l.) in pa založništvo slovarja v književnem oglasu; zato si menda smem naštevati vseh prednosti in vrlin tega zaslužnega dela na tem mestu prihraniti.

V »Jutru« z dne 13. IX. 1934. je navedel dr. M. Robič nekaj nedostatkov v načrtu slovarja, ob koncu februarja 1935. pa je grajal dr. A. Breznik razne pomanjkljivosti v 1. zveščiču slovarja. Jaz pa hočem tukaj omeniti nekaj reči v slovarju, ki so po moji sodbi napačne. S tem seveda nikakor ne mislim kratiti dr. J. Glonarju njegovih zaslug. Upam, da bo lahko uporabil nekatere moje popravke, ko bo prirejal 2. natisk svojega slovarja.

Ascet in asket se po pomenu ne razločujeta — dr. Gl. pa trdi (5) po krivem: »Ascet uči bogoljubno živeti, asket pa se sam trudi bog živeti!«

Asil (namesto azil) nihče ne piše in ne govori. (Na str. 6. stoji po pisavi azil izrečno †). Pižem hoče avtor nadomestiti z besedo bizam, (9), ki se sploh ne rabi v knjigah; a vendar priporoča besedo pižmoh (nemško) namesto pižmovke (kanadske podgane). Pri mnogih besedah je tuji izvor označen s kraticami: »it.« »nem.«, pri drugih pa ne (tako pri furl. besedah brjar, 14, in borjač, 14, pri it. celin, 19, cepin, 20, čavelj, 28 itd.)

Sh. izraz brucoš je popačen v brucuz (15).

Cefta, cehta, 18, je iz tir. ali bav. avstr. zefte(n), ne iz lat. sextarius (!) Cepati (padati) z ožkim e, 20, nima nič skupnega z besedami cebniti, cebati, cebada, 18, s polglasnikom; čemu torej pri cepati opomba: »Gl. cebada cebniti? Čuden je dvojniski mestnik pri cervama, 21. Cigaretni papir, 22, in cipresov les, 23, imata znak †, dasi sta pravilna in običajna. Cigarnica, 22, ni »mošnja za cigarete! Na str. 24. bereš dvakrat lat. contumacia; pravilno: contumacia, ker je od prid. contumax-cis. — »Večera« se pravi it. la sera, torej je napačno »C. della Serrae«. 25. Mesto ob ustju Labe se piše Cuxhaven, ne: -fen, 25. Kraj. ime Čajnce 27 bolje Čanjče. razlaga Ramovč (Hist. gram. II, 267) iz Tlačniče (preko Tučánče), ne iz Tlačani!

Čigaver, 32, je oziralen zaimek. Čigav pa vprašalen: zato ni prav: čigaver — čigava, kot piše Glonar. Mnoge maloznane tuje besede so brez razlage — zato pa tol-

mači slovar mnoge občeznane domače besede; med prve spada n. pr. cocktail (brez definicije), med druge pa cocktail s 4 vrsticami definicije — oboje na str. 24. Prisiljeno je razlikovanje med čehoslovaški (v drž. smislu) in češkoslovaški (v jezik. smislu), 29 — saj Čehi imajo le en pridevnik: československý! — Ime Čede 29, naj bi se sklanjalo po Gl.: Čedeja, s Čedejem, Čedejevi spisi; prav je gotovo le Čedeta, Čedetovi spisi; prim. v tem slovarju: Černě, -ěta 30, Belě, -ěta 7, Lampě, -ěta 189 itd. »Človečanstvo« je po Gl. 33 označba za »celokupnost vseh človekov — zakaj ne »ljudi«?

Ded je očetov ali materin oče — ne pa »oče očeta ali matere«. 43. — Dedicacija je navedena poleg dedicirati in 5 vrstic niže drugič. Takih primerov je v slovarju še več. Ker je Ceres latinsko ime grške boginje Demetre in Proserpina lat. oblika grškega imena Persephone, se mi zdi »Demetrina hči Proserpina« (45) nedosledno mešanje grščine in latinščine. Ker se splošno piše dravska, savska, vardarska banovina, Mursko polje, Ibarska dolina i. dr., mora biti tudi »Nilska delta« prav — slovar pa to graja in hoče Nilovo delto, 45. Torej naj pišemo Savinjska dolina, Vardarjevo ustje, Ibarova dolina? — Na str. 46. bereš kar 30 izvedenk in zloženek besede deset; na str. 47.—48. zopet 24 izv. in zlož. števnik devet; na str. 70.—71. še mnogo več izv. in zlož. besede dva — to je potrata papirja in denarja Dópika, dopičen 57 je brez pojasnila; kdo pozna to besedo?

Izraz »eratični balvan« Glonar obsoja (75) in zahteva »samojake« — najbrž goričanski lokalizem; mar se naj pišejo znanstveni spisi in usum Slov. gorci?

Če hoče Gl. z opombo poleg besede fancej: »placentae« izraziti, da je slov. beseda iz lat., nima prav, ker je naša beseda iz bav.-nemške Pfanzel(t). ta pa od Pfanne. Ne razumem, zakaj predpisuje Gl. 79 foxtrot, toda foksterijer in izrečno obsoja fokstrot. Kdor ni niti plesalec niti kinolog, temu sta obe besedi enako tuji.

Skrivnostna mi je opazka poleg besede galun: »gl. galica« — saj med tema dvema ni nikake jezikovne zveze; prva je iz bav. galaun, druga iz Gollitzen(stein). Priimek Geršák, 84. ne more biti — »Jerin sin (potomec)« ker nimaš patronimični priimki niti kar obrazila -šak; s to pripomo so vedno izvedeni priimki iz krajevnih imen. Geršak je človek od Sv. Jere (vasi).

Vsi Slovani so imeli glagol III. vrste gledeti, -im; nekateri jeziki so ga izgubili;

slovenščina ga še ima na vzhodu, ¹⁾ v knjižnem jeziku je še danes velelnik gledti, glej in deležnik gledé — naš slovar pa navaja na str. 87 kar trikrat glediti — te besede pa sploh ni! — Če pravijo posamezni ljudje v šali golažu »golaze«, ne gre zato tej besedi mesto v slovarju knjižnega jezika. Dognano je, da so tirolski Gasserji pradedje Gosarjev okrog Sorice — zakaj torej naglaševanje Gosár. 94? Z gosjo nima ime nič opravka. — Prava pošast je dvojniski mestnik »pri hčerama« 105!

Priimek Hubad (okoli Vodice) je brez dvoma — hebat (s polglasnikom), ne pa po: Gl. 112 — oba d. Namesto polglasnika se piše u tudi v besedah suhtica suhljad, prešustvo, nekaj bučela, rudeč, rujav. — Zakaj neki obsoja dr. Gl. hrastov les 110, dopušča pa gabrov, jelov, klenov, javorov les (brez znaka †, 81 140, 158, 138)?

Na str. 141. bereč: »Bela jetra (sicer označba za »thyreoideja«) očitajo babjeka. »Bela jetra« je ljudsko ime tiste žleze, ki ji pravijo somatologi thymus in ki leži v prsih; thyreoideja pa je grška označba ščitne žleze, ki leži pred »jabolkom« v vratu!

Kaprol (popačeno iz korporal) ali jsl. kaplar je za dve stopnji nižji od narednika; pri Gl. pa (150) je kaprol — narednik — Karyátides so bila dekleta iz lakonske vasi Karyai, ne iz maloazijske Karije Gl. 150. — Karlovy vary so v češčini moškega spola zato ni prav slov. Karlove varé, v Karlovih varah, Gl. 150. Čemu se navaja kodificirati in kodifikacija na eni strani (164) dvakrat? Tako je tudi koherenten 164, kolabirati 165, kolidirati 166, kontrast 170 i. dr. Neznosne so oblike koleka, kolekovati 165. Čížeka 33. Priimek Koletič je seveda — Koletov (Nikolajev) sin ne pa po Gl. 166 »sin Koletov«, ker tega ženskega imena na Slovenskem nikoli ni bilo; prim. Kobetič, Ivanetič, Mozetič itd! (od moških imen Kobe — Jakob, Ivanč, Može = Mojzes). — Kolegijaliteta 165 se obsoja komoditeta 168 se pa dopušča, »majesteta« (!) se celo rabi za tolmačenje besede veličje. 421. Doslednost? — Na str. 168 se bere: »Končnica — konec kake stvari (ki je ženskega spola)« — kaj naj to pomeni? (Končnica je tudi konec panja ki je moškega spola!) — Poleg pisave kons — na str. 169 (12 besed iz lat. od »Konsekracija« do »konsumirati zakon«) navaja Gl. 6 besed iz lat. s pisavo konz — od »konzerva« do »konzum«) Razlog te različne pisave? Kopini pravijo na Pohorju Notranskem,

Koroškem in Dolenjskem tudi ostrožnica (ker ima nekake ostroge), ne pa kot trdi Gl. 170, 338 postružnica (to je na Dolenjskem zadnji otrok v zakonu, na Ščavnici kruh iz ostankov testa). kodilnika kotu (174) ni! Kdor že ima arbski kovčeg za potreben import, ga ne bi smel popačiti v kovček in ga sklanjati po Gl. 175 takole: kovčka, kot da bi bil v 2 zlogu polglasnik!

Lanovec je tiste vrste lau, ki ne preza (linum vulg. non dehiscens Schliesslein), druga vrsta je prezavec ali prežljaj (linum crepitans, Springlin). Naš slovar tolmači lanovec 169 krivo: »Lan, ki se ne prezale«. — Lavrih 190 ne more biti od imena Ulrih; Lavtižar 190 ne iz Waldwieser, ne iz Baltazar. — Lepeti — držati se česa kakor prilepljen, ne »očesar«. 192. Logarsko dolino 197 Gl. obsoja, dasi je to ljudsko ime. — Lovča (nečistnica, vlačuga) je furlanska beseda,²⁾ znana le na Goriškem; Gl. 198 misli, da je iz glagola loviti.

Izraz za pinjo (maslenko) se izgovarja na Gorenjskem másovnica, kar se mora brez dvoma pisati másefnica, ne pa (kakor v slovarju 203 poleg gesle »maslovnica«) masovnica. Saj pišemo tudi óselnik, dasi izgovarjajo Gorenjci ósovnik. — V pesmi »Sila spomina« je Prešeren zapisal: »Trdna med nama vzdiguje se stena«, ne pa (kakor navaja Gl. 205 iz glave) »dviguje« — ta barbarski glagol je mnogo mlajšega izvora. Kmalu bomo brali: hvaljevati, polnjevati, mišljevati itd.

Medenica ni oblika okostja (205). — »Meniti se od koga, od česa« so res pisali pred 100 leti — a l. 1936 se pa vendar ne piše več tako! — Besede mérk(v)ca (iz Meerkatze) in mrkvica (koren) je Gl. 208 srečno spravil pod en klobuk: »merk(v)ca« z dvema pomenoma! — Mesiti in mešati tolmači Gl. 208 z glagolom mestiti! — Dandanašnji imamo v slovnici skloni Gl. 208 ima še padeže. — Vsi pišemo Škofja Loka, Murska Sobota, Velika Loka, pa prav zato piše slovar Šk. loka. Vel. loka. M. sobota (387 197, 222). Sic iubeo, sic volo — sit pro-ratione voluntas!

Zakaj ima nasvetovati 233 znak †? Dvojniski mestnik »pri obema« 244, 245 se tepe s tovarišem »pri dveh«, 70 (dvakrat). Vsakdo piše »pri obeh«.

²⁾ lova — volkulja, lovatsa — ženska, ki se goni kakor volkulja.

D a l j

¹⁾ Punčica v očesu se imenuje pri panovskih Slovencih gledéče, -ečje in -ešče (od gledeti).

IZ LITERARNEGA SVETA

SLOVSTVENE NAGRADE

Pri Goncourtovi Akademiji je zmaga Maxence van der Meersch z delom *L'Esprit de Dieu*, precej povprečnim romanom, ki zaostaja za njegovim *Invasion 1412* iz leta 1935. Ta spis se odlikuje po mogočni človeški simpatiji, kakršni razodeva; daje po nepristranosti, pravičnosti. V socialnem romanu se te vrline redko najdejo. Naš avtor pa jih je že pokazal v prejšnjem romanu, *Quand les sirènes se taisent*, kjer je očrta zgodbo stavke v severni Franciji. Najnovejše delo ni brez vrline. Opis so točni. Vendar se prevečkrat sklicuje na Huysmansa in Hobbesa. Ni mu dano, najti ravnovesje med dramo in demokracijo, kakor so to znali nekaj pisci velikih knjižskih romanov, n. pr. Thomas Hardy, Sheila Kaye Smithova in dr. Prava drama je dokaj uborna Karelina, junakinjo, flamsko kmetico, vzame na ajeno nesrečo Gomar t' Joens, sin stare Else, ki ima trgovino nasproti carinski postaji. Takoj po poroki najame Gomar gostilnico, glavni vir donokov pa mu je tihotapstvo. S svojo ženo jame kmalu surovo ravnati. Uboga Karelina zbeži v Anverso k stricu, pisatelju in dramatikumu Van Bergenu. Ta in njegova žena Wilfrida begunko po domače sprejmeta Gomar pride ponjo, v njeno obrambo se stric stepe z njim in mu vrže stol v glavo. Nekoč se bo seveda maščeval. Zavrtno umori svojega protivnika ter ubije samega sebe prav v trenutku, ko ga hoče prijeti roka pravice. Poprej pa je bila Karelina postala priležnica svojemu stricu. Cudimo se, da je tako brezobzirna do svoje blage tete Wilfride.

Nagrado Femine je prejela gospa Louise Hervieu za *Sangs*. Na splošno je ta roman po slogu siromašen. Vsebina — sifilitična dediščina — je obdelana obzirno,

čeprav ne brez nerodnosti. Kritiki bi rajši prisodili odlikovanje gospe Moniki Saint-Hennerovi za cucovitega siamnega kavalirja (*Cavalier de paille*).

Medzavezniška nagrada (*Prix interallié*) je po pravici podprla Renéja Laportea, čigar *Chasses de Novembre* kaže lep napredek nasproti njegovim dotedanjim umotvorom. Laporte ima zaslugo, da se s strastno trmo oklepa osrednje osebe, za katero čuti neizrekljivo nežnost in katere tipajočo neskladnost nam je predočil z odlično bistrostjo. Po precej burnem življenju v gledališču in drugod je šla po 40 letih Lucie Paroli zamož posestniku valjčnega mlina. Turobno životari ob tem omejenou. Ko ga vzame bela žena, je svobodna in bogata. Kaj pa zdaj? Zagleda se v zdravnika politika, drja Chabrota. Pomaga mu z vsem imetjem, da postane poslanec. Tedaj jo pusti na cedilu. V svoji potrebi, da komu streže, se izgubi z nekim tovarišem iz težkih let. Pripoved je ožarjena in ozarjena z nekim stvariteljskim poletom, ki ga Gabriel Marcel naziva *«insufflation créatrice»* in ki daje knjigi vrednost. A. D.

»CRNCI« IN SLOVSTVO

Francoz imenuje v književnosti *«zámorce»* ljudi, ki niso brez daru, pač pa nimajo zvez in cvenka, zato delajo pod tujim imenom in za tuj račun. To so težaki peresa. Podjetnik, ki je imel v službi dosti takih rabotnikov, je Pierre Decourcelle, zet Edmonda Abouta; podpisal je celo vrsto del, ki niso brez vrednosti. Tudi on sam je bil precej nadarjen. Ko so neki večer uprizorili njegovo premiero, je pisal kritik Aurélien Scholl: *«Nocoj bomo videli igro s podpisom P. Decourcelle; kdo je avtor?»*

Nikoli morda — meni Jean Bernard — ni bilo število trgovcev s sužnji (*négriers*) večje in nesramnejše, ko danes. Dva njegova prijatelja sta lani prejela pismo, po vsem videzu okrožnico, s tole vsebino:

«Gospod,
znano nam je, da ljubite slovstvo, a da vas opravki ovirajo gojiti ga po svoji želji. Vam bi bilo treba obsežnega, toda molčljivega sodelovanja. Lahko vam dobavljamo izvirne pesmi, raznovrstne romane, celo dramske umotvore, ki jih boste podpisali vi in z njimi popolnoma razpolagali. Marsikdo, zvezan z nami na ta način, je po objavi literarnih del prejel častno legijo. Na uslugo smo vam, ako želite kakšnih poiasnil. Naši pogoji so nad vse skromni.»

Eden njegovih znancev je hotel priti o tem na čisto in stopil v stik s trojico. Govoril je z gospodom, ki nosi v gumbnici rdeč trak (odlikovanje) odkrito dopoveduje, da so časi težki. Založniki zavračajo romane, ravnatelji nočejo igrati dram, ako jim ne plačajo neznanjskih vsot. Zato so se trije pisci, ki niso brez cene, sestali in

SMUČAR

prodajajo svoje proizvode bogatinom, voljnim, da za majhno odškodnino prevzamejo spise, kateri jim bodo v čast. Vsakdo pride pri tem na svoj prid: kupec zasluje kot književnik, pisatelj si najde preživitek. Kar se tiče zahtevkov te »črne živine«, pač niso pretirani. Za zbirko verzov 3000 frankov; karakterni roman gre za 10.000, enako vsoto daš za trodejanke.

Slične spletke naletiš med slikarji in kiparji. Ugovarjanje bi bilo neprikladno: prvi nič ne zaleže, drugič pa ti ubogi »négres« obožujejo svojo sužnost ali služnost.

A. D.

TEHNIČNI OBZORNIK

Tudi Poljska se je odločila za uvedbo motornih voz. Pri nedavni poskusni vožnji aerodinamičnih motornih voz na surovo olje, so bili prevozili vsak izmed novih poljskih voz 78 potnikov v pičlih štirih urah 360 km daleč. Hitrost vozil je znašala torej 110 km na uro.

Borba za sinji trak morja je kakor vsaka tekma za napredek vedno živa. Komaj je angleški orjak »Queen Mary« odvezel »Normandiji« hitrostni trak, so že opremili francosko posestrimo z novimi četverokrillnimi vijaki. Z njimi upajo, da bodo zagledali kip svobode deset ur prej, nego jim je bilo mogoče doslej.

Najvišji dimnik v Evropi so zgradili v Gelsenkirchnu. Za 150 m dolg dimnik so bili porabili poldrug milijon opek. Dimnikova odprtina meri spodaj 8 m, zgoraj pa 5 m. Temelji orjaške »cigare« imajo preme, 24 m.

Premogovnike na Grumantih, otokih na skrajnem severu Evrope, izkoriščajo vedno močnejše. Lani so izkopali Norvežani 300 tisoč ton, Rusi pa kar 450.000 ton premoga. Ker se je izkop doslej lepo obnesel, ga bodo letos še bolj povečali.

V poruhrskih premogovnikih so zgradili velike plinarne, ki bodo oddajale plin po cevovodih vzdolž Rena. Lani so v prvi etapi zgradili cevovod med mestoma Kolinom in Bonnom.

Nemške državne železnice so uvedle v območju Rena nov razgledni motorni voz na štirih oseh, ki ima povsem stekleno streho. Gonijo ga štirje Dieselovi motorji z ležečimi cilindri, nameščeni pod podom voza. Ker je streha snemljiva, bo omogočen potnikom ob lepem poletnem vremenu kar neposreden razgled v prirodo. H koncu je treba še omeniti, da je tek novih voz tako miren, da napravlja vožnja z njimi na potnike vtis morske vožnje na parniku.

Da se tudi Latvije naglo tehničila nam priča gradnja vodne centrale, ki jo ba začasno oddajala 38.000 kilovatov, pozneje pa dvakrat tolikšno električno energijo.

V USA so lani zgradili 3.946.934 motornih vozil. Na drugem mestu je Anglija kjer so bili zgradili 416.915 vozil. Njej sledita Nemčija (242.934) in Francija (179.270).

V prvi polovici lanskega leta (1936) so zgradili v USA 1363 letal. To je dvakrat več ko v istem razdobju predpreteklega leta.

Novi most čez Zlati rog v Carigradu bo kmalu nadomestil romantični stari most. Novi most bo dolg 450 m in širok 25 m. Gradbeni stroški bodo znašali 45 milijonov dinarjev. Predvidoma bo nosil most ime Kemala Atatürka.

Največji zvočni kino na svetu so bili zgradili Nemci ob priliki kongresa v Norimbergu. Gledališče je bilo zgrajeno na prostem. Imelo je 25.000 sedežev. Slike so bili okrenili na 120 kvadratnih metrov velik zaslon in sicer iz razdalje 70 metrov. Osrednji težavi pri sestavi mamutske naprave, ki bi naj nadomestila stari amfiteater za propagando in razvedrilo desetletsočim, sta bila svetlobni vir za projekcijo in zvočnik. Vendar je tehnika obe težavi uspešno premagala. Za svetlobni vir je služila projekcijskemu aparatu s posebnim obsevalom opremljena obločnica, ki jo je razžaril tok jakosti 150 amperjev. Svetlobna jakost obločnice je znašala 320.000 sveč. Izredno velik zvočnik so namestili na dokaj visokem stolpu za projekcijskim platformom. Zvočnik je potreboval trikrat večjo energijo, nego jo dobe največji zvočniki v zaprtih dvoranah. (tma)

Avč. Vogt: ZIMSKO VESELJE

LETALSTVO

V Zedinjenih državah delajo že dalj časa poskuse z raketami in raketnimi letali za prenos poštnih pošilk. Plod teh dolgotrajnih poskusov je raketno letalo »Gloria«, ki je pri poskusnih poletih nad Greenwoodskim jezerom baje doseglo izredno hitrost 4.700 km na uro.

Francosko vojno ministrstvo je nedavno naročilo 21 letal tipa avtogiro s togo vzgajenimi strojnici. Ker ima francoska vojna mornarica doslej 4. kopno letalstvo pa 13 letal tega tipa, so nova naročila dokaz za uporabljivost avtogira v vojne svrhe.

V Pragi bodo po vzoru Rusov zgradili odskočni stolp za spuščanje s padali. Stolp bo visok 70 metrov in bo opremljen s premakljivimi odskočnimi deskami. Ker bodo skakalne deske različno oblikovane in nameščene v petih različnih višinah od tal, bo omogočen pouk odskakovanja tudi osebam, ki bi jim prvi skok iz najvišje deske lahko škodil ali pa jim vzel ves pogum.

V Angliji so pričeli preizkušati novo stratosferno letalo. Od njega pričakujejo izredne višinske rekorde. Hkrati so prepričani, da bodo z njim preleteli razdaljo London - New York v barih petih urah.

V Friedrichshafenu grade nov cepelin tipa Hindenburg ki bo dograjen letošnje jesen. Zdi se, da Nemce še niso izmodrile mnoge nesreče cepelinov še manj pa dejstvo, da so od vseh 131 doslej v Nemčiji zgrajenih cepelinov pri življenju in v uporabi le štirje!

Na poti med Kopenhagnom in Londonom lete od lanskega poletja dalje letala, ki so opremljena s 4 motorji. Hitrost letal presega 270 km na uro. Letalsko osebje omenjenih letal ki prenašajo poleg obilne pošte še 10 potnikov, obstaja iz treh oseb.

V Ameriki smejo biti odslej v uporabi le taka šolska letala, ki so opremljena s sankam nalikujočim ogrodjem iz jeklenih cevi. Le-te naj v bodoče obvarujejo učence in letalo, zlasti pa vijak in motor pred tako pogostim strmoglavljenjem. Tudi sedeži pilotov-učencev naj bodo v novih šolskih letalih na debelo obloženi z gumijem.

Tudi južnoameriška država Brazilija se vedno bolj modernizira. Tako je bil nedavno tvorjen tam letalski promet med milijonskima mestoma Rio de Janeiro in San-Paulom.

V Rochemstru so dogradili veleletalo za prekoceanske poleta družbe Imperial Airways. Novo letalo je visok enokraknik z razpetino 40 metrov in s štirimi motorji po 1000 konjskih sil. Na letalo bo mogoče naložiti tovor 3½ do 5 ton. V zrak ga bo pomagalo vzdigniti posebno priklonno startno letalo, in zleto nazaj v pristan. Poskusu Imperial Airways sledi z zanimanjem ves letalski svet.

IZ PRAKTIČNE MEDICINE

Kvasne kopeli zoper revmatizem

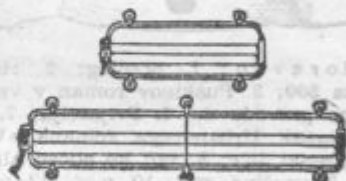
Na zborovanju Nemške družbe za znanost o kopelih in podnebu so poročali o zdravnih učinkih novovrstne kvasne kopeli. Iz živlega, svežega kvasa izdelujejo z dodatkom melase in nekih hmeljnih ostankov mešanico, ki pokaže že po kratkem času močan razvoj ogljikove kisline. Te kopeli priporočajo posebno zoper tšijas in revmatizem. Tu so učinki podobni kakor učinki močvirnih kopeli, vendar pa splošnega organizma ne utrujajo tako. Koža po kvasni kopeli močno zardí. Udi, ki jih je bolnik prej zavoljo hudih bolečin le težko gibal, se potem gibljejo lažje.

zdr

PRAKTIČNE NOVOTE

Nekaj za avtomobiliste

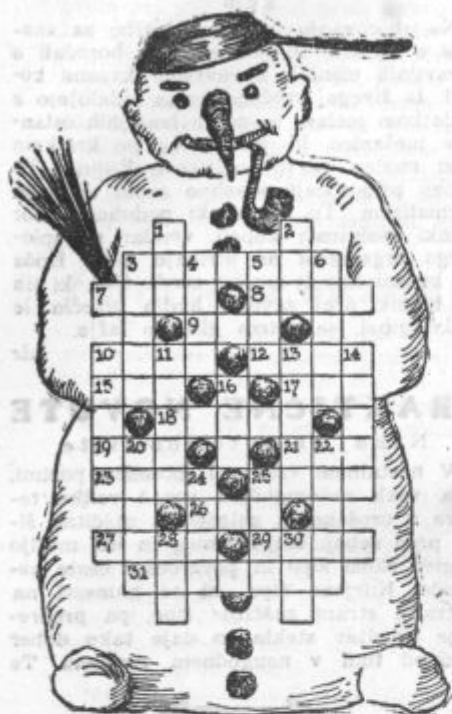
V nestalnem vremenu, posebno pozimi, ima vsak avtomobilski vozač velike težave z orošeno in zaledenelo zaščitno šipo pred seboj. Megla, sneg in led motijo pogled skozi šipo in povzročajo česte nezgode. Kurjena šipa, ki se namesti na notranji strani zaščitne šipe, pa preprečuje orositev stekla in daje tako dober razgled tudi v neugodnem vremenu. Te

kurjene šipe so steklene plošče v okvirju in opremljene s tremi žicami, ki tečejo po dolgem. Žice se dajo kuriti z elektriko in skrbijo za to, da je notranjost zaščitne šipe enakomerno ogreta. Široka gumasta tračnica hermetično zapira stekleno šipo in zadržuje vlažni zrak, da ne more vdirati. Ogrevalne šipe se pritrdijo z držali in gumastimi sesalci na zaščitno šipo. Priključitev z baterijo in električnim tokom je mogoča z vtikalom. Nekatera teh ogrevalnih šip so opremljene s termostatom, ki avtomatično regulira porabo toka, pri drugih fabrikatih je mogoče vsako žico kuriti posebe. V vsakem primeru je poskrbljeno za to, da šipa zavoljo premočnega ogretja ne more počiti. Kontrolna žarnica opozori vozača, kadar zapusti voz, da odključi tok. Ogrevalne šipe je mogoče dobiti v dveh velikostih za polovično ali celotno širino zaščitne šipe. Večji format je seveda bolj priporočljiv nego manjši, ker omogoča dober razgled na desno in levo.

KRIZALJKA SNEŽENI MOZ

Cræsus

Vodoravno: 1. predlog; 2. rimski znak za 500; 3. Puškinov roman v verzih, znan po prevodu dr. I. Prijatelja; 7. naslovni junak Urbanovega romana »Vstajenje gospod — «; 8. več ko sličen ali podoben; 9. vročina, svit; 10. moč; 12. pozna žitarica; 13. strupena žuželka; 17. studenec (arabsko — enako se piše desni pritok Rodana in département v severnem delu jugovzhodne Francije); 18. goveja živina; 19. tri črke iz besede »ospice«; 21. imej (franc. od »avoir«); 23. ime kralja v Shakespearovi drami; 25. uradni spiski (lat.); 26. sin (arabsko); 27. prejšnji naziv za Tokio; 29. tesna; 31. tako pravijo Romuni svoji državi.

Navpik: 1. zunaj, 2. kratica za naš denar; 3. praško založništvo, posneto po spisu A. Komenskega (v lat. »kroge«); 4. jahanje; 5. dubrovniška oblika za ribo »girico«; 6. obréti; 10. ptič in telovadna organizacija; 11. truplorez, truplosek (po Sven Hedin-u najnižji sloj Tibetancev, ki mrličje režejo, jih mečejo svetim samostanskim psom ali jastrebom); 13. srbsko za »villice,

t. j. zraslo ptičjo kost pod golšo (besedo najdeš v Cankarjevih »Vinjetah« ali v srbo-hrv. pregovoru: spolja gladac, iznutra — t. j. zunaj lep, znotraj slep); 14. poprej (lat.); 16. Adamova žena; 20. nasprotje juga; 22. gorat jonski otok, Odisejeva domovina; 24. franc. okrožje in gl. mesto (lat. Ricomajus); 25. oslič (frc.) — Rešitve je treba poslati najkasneje do 20. t. m.

Popravek

V križaljki 16. l. naj stoji vodoravno pri št. 10: na glavi stoječ Shakespearov kralj, navpik pri 7: zakonec, soprog — druga oblika za lat. »aliud« — preprosto ljudstvo (angl.), 8. otok... — Zaradi pomote je rok za rešitve podaljšan do 20. tm.

ZA BISTRE GLAVE

Rešitev k št. 300

(Dediščina)

Prvi sin je dobil vat z 12 drevesi in dva s 6 ter 7 vrlov brez dreves, oba ostala sinova sta dobila vsak po dva vrta z 12 drevesi in 8 vrlov brez dreves. Na ta način je prejel vsak 10 vrlov in 24 sadnih dreves.

Rešitev k št. 301

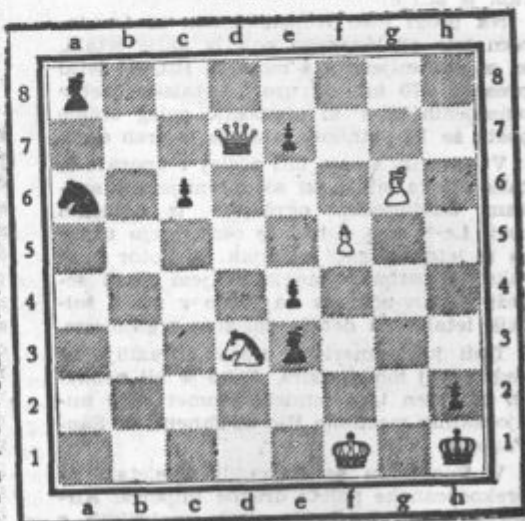
(Določeno število)

To število je 75.

PROBLEM 189

H. Rübesamen

Mat v treh potezah

UREDNIK IVAN PODRZAJ — TELEFON ŠT. 3128 — UREDNIŠTVO NACELNO NE VRACA ROKOPISOV — IZDAJA ZA KONZORCIJ ADOLF RIBNIKAR — TISKA NARODNA TISKARNA V LJUBLJANI, PREDSTAVNIK FRAN JERAN Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knafijeve ulica 5 — Mesečna naročnina Din 4,— po raznašalcih dostavljena Din 5,—